

מתן תורה - יום חתונתו

חג השבועות על שם ההכנה

התורה מתארת את יום חג השבועות כיום שמעורר ציפיה גדולה. אין לנו בכל המועדים עוד מועד שהתורה מחייבת בו הכנה לקראת המועד. רק בחג השבועות מחייבת התורה הכנה גדולה מאד של שבעה שבועות שסופרים בהם את הימים עד יום החמישים שהוא חג השבועות עצמו, ואף שמו של החג נקרא על שם ההכנה הזאת - "וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעת ימים" (במדבר כה, כו), וזאת משום שהמועד מכיל בתוכו את כל ההכנה הגדולה של השבועות שלפניו, ובלי הכנה זאת לא נוכל להגיע למועד.

הכנה זאת ניתנה לכל אחד ואחד מישראל להיות שותף בה ולמנות ארבעים ותשעה ימים ולקדש אם יום החמישים.

עיצומו של יום לא התפרש בתורה

מאידך, כנגד ההכנה הגדולה המפורשת בתורה, בולט החסרון שכשמגיעים לעיצומו של יום, עיקר עבודת היום חתומה ונסתרת ולא התפרשה בתורה, התורה אינה מלמדת מהו מהותו של יום ולמה היתה מכוונת כל הספירה הזאת. אמנם מחברי התפלה הגדירו את חג השבועות 'יום מתן תורתנו' ומכאן אנו למדים על תוכן החג שהוא שייך למתן תורה, וגם ניהוגי היום מבואר בגמ' (פסחים סח:) שהם נובעים מכך שחג השבועות הוא יום מתן תורה, ולכן "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא יום שנתנה בו תורה הוא", אבל בתורה לא נזכר מהי מהות החג, והדבר אומר דרשני.

התאריך של מתן תורה גם הוא לא התפרש בתורה

עוד צריך להתבונן שבשונה מיום יציאת מצרים שכתוב מפורש בתורה שהיה בט"ו בניסן, לגבי יום מתן תורה לא מוזכר בתורה מתי היה. ואכן יש בזה מחלוקת אם היה ב' סיון או ב'ז' כמבואר בגמ' בשבת (פז:), ואינו ברור אם התורה ניתנה לעם ישראל ביום החמישים או ביום החמישים ואחד כמבואר במג"א (ריש ס' תצד). וצריך להבין, מדוע לא מפורש בתורה התאריך של מתן תורה, וכן קשה איך אנו אומרים שהוא יום מתן תורתנו, הגם שהדבר אינו ברור שזהו היום שניתנה בו התורה.

פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך

והיה אפשר להעמיד את מהות עיצומו של יום על האזהרה המפורשת בתורה באזהרה גדולה "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב" (דברים ד, ט-י), ומבואר ברמב"ם באגרת תימן שצויו זה הוא על זכירת מעמד הר סיני, וכן מנאו הרמב"ן במגן שכתת הלאוין. צויו זה נאמר בתורה אחר הפסוקים "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו. ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום", ועל זה באה האזהרה שלא מספיק שנזכור רק את החוקים והמשפטים, אלא צריך לזכור גם את המעמד עצמו שבו הצטיינו באלו החוקים והמשפטים.

ואפשר לומר שזוהי המשמעות המיוחדת של יום חג השבועות שבו מעוררים אנו את הזיכרון של המאורע שארע ביום זה והוא מעמד הר סיני.

אבל נראה דאי אפשר לומר כן, שהרי מדינא דמתני' (מגילה ל:) קריאת התורה של חג השבועות היא פרשת "שבעה שבועות"

שבספר דברים (ט, טו) שאינה עוסקת כלל במתן תורה אלא במצוות ספירת העומר ויום חג השבועות, ורק מצד המנהג מבואר בגמ' שנוהגים לקרוא ביו"ט הראשון של שבועות "בחדש השלישי" בפרשת יתרו שבו יש את תיאור מעמד הר סיני. ואם עיקרו של יום הוא זכירת מעמד הר סיני, היה צריך להיות מדינא דמשנה שזו תהיה קריאת התורה.

אין 'הגדה' של סיפור מתן תורה

ועוד נראה שלא יתכן לומר שיהיה מהות היום ענין זכירת מעמד הר סיני, שאם כן היה לכאורה צריך להיות מצוות סיפור מעמד הר סיני ומתן תורה, והיתה מצוה זו צריכה להיות חמורה בהרבה מסיפור יציאת מצרים, שהרי כל מצוות סיפור יציאת מצרים נלמד מפסוק אחד בתורה - "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר" (שמות יג, ח) ולדעת הרמב"ם (פ"ז מחמץ ומצה) נכלל גם ב"זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים" (שמות יג, ג), ועל דבר זה תקנו חז"ל את ה'הגדה' של פסח' שהתפרשה בריבוי עצום של פירושים וביאורים לאורך כל הדורות יותר מכל הספרים בעם ישראל, ובאופן קיום המצווה יש התעסקות רבה איך לעשותה בדרך שאלה ותשובה ומתחיל בגנות ומסיים בשבח וצריך להתמיה התינוקות שישאלו וכל שאר הדינים הכרוכים בה. אם כן היה מתבקש שעל מעמד הר סיני שהוזהרנו עליו באזהרה עצומה "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח" היה צריך להיות סדר של 'הגדה' של מתן תורה, והיה עלינו לדרוש את כל הפרשה כולה ולספר ולתאר איך היה המעמד. ובכל דברי חז"ל לא נמצא כדבר הזה לא מיניה ולא מקצתיה. וכי יתכן שהתנאים והאמוראים לא יפרשו לנו את אופן קיום המצווה הגדולה הזאת. בעל כרחינו שאין מהות וקיום המצווה על ידי סיפור ותיאור המעמד.

קיום זכירת מעמד הר סיני נעשה בלימוד תורה

ובאמת כשנתבונן בדברי חז"ל נמצא דבר פלא, כל הפסוקים הכתובים בפרשה זאת התפרשו על ידי חז"ל לא כמצווה של זכירת המעמד אלא ביחס ללימוד תורה. שנינו באבות (פ"ג מ"ח) "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר 'רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך', יכול אפילו תקפה עליו משנתו, ת"ל 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך', הא אינו מתחייב בנפשו עד שישיב ויסירם מלבו". דבר זה מובא גם בגמ' במנחות (טז:), ונחלקו שם האמוראים האם הוא לאו אחד או שתיים או שלוש.

המשך הפסוק התפרש אף הוא בגמ' בקידושין (ל:) בכמה דרכים על מצוות תלמוד תורה, וז"ל הגמרא, "מה אני מקיים והודעתם לבניך ולבני בניך, לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות". "אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין, ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך". "כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב".

ועוד איתא בגמ' בברכות (כב.) עי"ש בכל הסוגי' שתקנת טבילת עזרא לבעלי קריין שלא ילמדו עד שיטבלו נלמד מפסוקים אלו - "והודעתם לבניך ולבני בניך, וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע".

למדנו מדבריהם שהצורה הנכונה של קיום מצוות מעמד הר סיני היא על ידי לימוד התורה שבכל יום ויום שזוכר מהי התורה ואיך ניתנה.

החלוקה בין יציאת מצרים וסוכות למתן תורה

וטעם הדבר לפי שחלוק ביסודו ענין זכירת יציאת מצרים שבחג הפסח וזכירת העניי כבוד שבחג הסוכות מזכירת מעמד הר סיני, שכן יציאת מצרים היא דבר שהיה בשורש ייסוד עם ישראל איך התהוונו לעם, אבל מציאות זו אינה לפנינו ואנשים יכולים לחיות שנים רבות בלא שום התייחסות למקור ממנו נוסדו, ואף לשכוח את היסודות שעליהם נבנה עם ישראל, לכן צריך לעורר בכל שנה ושנה את השורשים ולהיות 'כאילו הוא יצא ממצרים', וזה נעשה על ידי פעולה גדולה של פסח מצה ומרור והגדה וכל מצוות חג המצות שמהותם זכירת יציאת מצרים והניסים הגדולים.

כמו כן בסוכות, אדם יושב כאזרח הארץ בקביעות ובביטחון, וצריך לעורר בו את הזיכרון של כל ארבעים השנים שהיו במדבר ושכל ישיבתם היתה בצלא דמהימנותא שזו מציאות שאינה לפנינו כלל, ולכן צריך להתעורר ולהיזכר בשורש, לצורך זה צריך לצאת מדירת קבע לדירת עראי כדי להבין איך היתה צורת ההתנהלות של עם ישראל במדבר באופן שה' סביב לעמו, ושזו צורת הישיבה הנכונה של עם ישראל.

אבל בנוגע למתן תורה אסור שיהיה היחס למעמד הר סיני כמאורע היסטורי, הרי תורה מן השמים נמצאת במוחש לפנינו בכל רגע שאדם עוסק בתורה. מעמד הר סיני הוא 'קול גדול ולא יסף' (דברים ה, יח) וכפי שמתרגם אונקלוס 'ולא פסק'. היחס של אדם אל התורה בכל עת שנגש אליה הוא מתוך הבנה ותפיסה שזו תורת ה' שקבלנו מן השמים. והתולדה של ההבנה הזאת היא שלא יסיר מלבו אפילו דבר אחד מן התורה, וילמד את בניו ואת בני בניו, וילמד את התורה באימה וביראה ברתת ובזיע, כמו כל הדינים שהתפרשו בחז"ל.

גם לאחר שביטלו את תקנת עזרא שלא להצריך טבילה לבעלי קרי, אין הפירוש שלא צריך אימה ויראה כשלומד תורה, אלא משום שדרשו את הפסוק "הלא כה דברי כאש" (ירמ' כג, כט) שדברי תורה הם כאש שאינה מקבלת טומאה, ולכן דברי התורה עצמם ילבישוהו אימה ויראה וידחו את כל הטומאות והריחוקים שיכולים לפגום באותה אימה ויראה.

חגיגה תורה בכל יום כיום שנתנה בהר סיני

אם נקיים את זכירת מעמד הר סיני כסיפור של פעם בשנה שצריך להיזכר בו, יהיה זה עיוות גדול של כל היחס לתלמוד תורה, כי מעמד הר סיני צריך להיות מציאות חיה וקיימת בכל יום ויום, וכך דרש ר' יהודה כשנכנסו לכרם ביבנה (ברכות סג) "הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך שחגיגה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה בהר סיני".

ועוד, הרי יש מצווה מדאורייתא לברך ברכת התורה¹, ושם אנו אומרים בכל יום "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", וכתב הטור (סי' מז) שכשאומר זאת יכוון על מעמד הר סיני. הרי שההתייחסות למעמד הר סיני היא הכניסה ללימוד התורה בכל יום, וזו היא האזהרה הגדולה שלא לשכוח מעמד הר סיני, לא משום שזה מאורע היסטורי שאינו לפנינו, אלא משום שהיחס לתורה יכול להיפגם על ידי שכחת התורה ועל ידי שלא נוהגים בה באימה וביראה, ועל זה בא האיסור החמור של השוכח דבר אחד ממשנתו שמעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו.

הרמב"ם לא מנה לאו של זכירת מעמד הר סיני

ובזה תתיישב דעת הרמב"ם שלא מנה את זכירת מעמד הר סיני במנין מצוות לא תעשה. והרמב"ן במנין שכחת הלאוין במצווה השניה אכן השיג עליו בזה. ולדברינו מיושב שהרי דעת הרמב"ם בהקדמת ספר המצוות שלו (שורש אחד עשר) שאין למנות את כל הענפים של המצוות אלא רק את המצווה השרשית ובה נכללים כל פרטי המצווה, לדוגמא מצוות טהרת מצורע היא מצווה אחת הגם שיש בה הרבה פרטים של צפורים ועץ ארז ומים חיים וכו'.

ואם כן סבר הרמב"ם שאזהרה זו שלא לשכוח את מעמד הר סיני הגם שהיא אזהרה חמורה עד שצווה באגרת תימן שצריך לגדל את הבנים על זיכרון זה, מכל מקום אינה אלא ענף ממצוות תלמוד תורה, ולכן אין למנות אזהרה זו כמצווה בפני עצמה. [כמו"כ אפשר שסבר שהיא מצווה כוללת כל התורה כמו קדושים תהיו, וכפי שפירש בשורש הרביעי. ודו"ק].

יום הביכורים

נמצא אם כן שמהותו של יום אינו יכול להיות סובב על זכירת מעמד הר סיני, והן אמת שהוא נכלל כחלק מהנהגות היום, ולכן מצד המנהג קוראים בתורה בפרשת יתרו, ויש הרבה חכמים שביום זה למדו פרשיות אלו עם המדרשים, אבל זה רק מצטרף למהות היום, אבל עניין היום עצמו עדיין נעלם.

וכשנתבונן על מה שכן מוזכר בתורה במצוות היום, נוסיף תימה על תמיהתנו. כי המצווה שמפורשת בתורה שמתייחסת לחג השבועות היא מצוות הבאת מנחה חדשה - שתי הלחם. על שם מצווה זו נקרא חג השבועות בתורה בשם 'יום הביכורים' (במדבר כח, כו), וזאת משום שחג השבועות הוא זמן הקציר, וכפי שמפורש בפרשת משפטים "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה" (שמות כב, טז). ואינו ברור כלל מה השייכות של מצווה זו למתן תורה.

ויזבחו שלמים

המצווה השניה המפורשת בתורה ליום זה היא המצווה להביא שלמי ציבור עם הלחם, וזה הזמן היחיד שהצבור מביאים שלמים לפני ה'. מצווה זו מצד עצמה נראית מתאימה למתן תורה, שכן הקרבן המיוחד שהיה בברית מתן תורה הוא קרבן שלמים שעליו נעשה הברית בין ישראל לקב"ה. כך מפורש בפרשת משפטים (שמות כד, ה-ח) "ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים. ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח. ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה".

דור המדבר נקראו בלשון המשנה (סנהדרין קח.) "אספו לי חסידי כרתי בריתי עלי זבח", כי כרתו ברית עם הקב"ה על זבח השלמים. כמו כן רבינו חננאל (הו"ד בפ' רבינו בחיי) והגאונים פירשו את הפסוק "ויתנצלו בני ישראל את עֲדֵיָם מהר חורב" (שמות לג, ו) שאינו מלשון 'עדי' (כתר) שמכח זה דרשו חז"ל שהם הכתרים שנכתרו בהם, אלא מלשון 'בגד עדים', שלבשו את הבגדים המלוכלכים בדם הברית ולא רצו להוריד מהם את הדם שקשר אותם בברית עם הקב"ה עד שחטאו בעגל.

וזבחת שלמים ואכלת שם

לא רק במתן תורה הקריבו עם ישראל שלמים, אלא אף לדורות בכניסתם לארץ הצטוו להעמיד אבנים בהר עיבל ולכתוב עליהם את כל דברי התורה (דברים כז), ועוד הצטוו לבנות שם מזבח אבנים - "וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך" (שם פס' ז), ומשמע ברמב"ן (בפרשת משפטים שמות כד, יא) ששלמים אלו הם שייכים לאותו ענין של השלמים של מתן תורה.

¹ עיי במשנ"ב (ריש סי' מז) שהביא הרבה שיטות ראשונים שברכת התורה מדאורייתא ושכן הסיק השאגת אריה.

ומאידך מבואר במשנה² ששלמי הצבור של חג השבועות באים בשביל הלחם, וכך זה נראה בפסוקים בפרשת אמור (ויקרא כג, יח-כ) "והקרבתם על הלחם וגו', ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. והניף הכהן אתם על לחם הבכרים תנופה לפני ה' על שני כבשים" וגו'. ואם כן צריך להבין איך השלמים שבאים בשביל שתי הלחם שייכים לשלמים של מתן תורה.

יום הדין על תלמוד תורה

בגלל קושי גדול זה שעניינו של חג השבועות סתום הוא מאד, יש שרצו להעמיד את מרכז עבודת היום כיום דין על תלמוד תורה.¹ אולם אינני מכיר שום מקור לזה, והמקור היחיד שדומה לזה הוא מה שמביא השל"ה (מסכת שבועות אות יט) בשם התולעת יעקב שבעצרת נידונים על פירות האילן, שזה רומז על נשמות ישראל שנידונים ביום זה עד כמה היו דבקים בתורה.

אמנם, מלבד שזהו רמז על דרך הסוד ולא בדרך הפשט. גם לא יתכן שצורת היום היא צורה של עמידה בדין, שהרי יש לנו דרך סלולה איך נראה יום עמידה בדין עם כל ההכנה הרבתי לפני ראש השנה ובכל תפילות היום באימה וביראה עם כל הפיוטים ונתנה תוקף קדושת היום וכו'. ואילו בחג השבועות לא תקנו לנו כלל סדרים של עמידה בדין, מלבד רמז קל שתיקנו לקרוא פרשת בחוקות לפני החג כדי שתכלה שנה וקללותיה, ומשמע שיש כאן תחילת שנה חדשה בענין כלשהוא. אבל אם אכן יש בחג סדר של עמידה בדין, מדוע לא תקנו הכנה לכך כמו לקראת יום הדין בראש השנה.

חג השבועות גורלי הוא לכל השנה וצריך לנהוג בו כפי עניינו האמיתי

ודאי שאין זו כוונת התולעת יעקב, אלא שבכל יום טוב כפי עניינו הפרטי, ודאי שגורלי מאד לנהוג בו כפי שצריך. אם בפסח אדם לא ינהג את בכל מצוות היום כהלכתם וככל מצוותם וחוקותם, אין ספק שיחלש אצלו כל היסוד של 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך' שצריך ללוות את האדם כל השנה כולה. דבר זה נבנה בחג הפסח לצורך כל השנה ומי שלא בונה את זה הוא סכנה גדולה של מיעוט בכל החיבור שלו ליציאת מצרים. כמו כן מי שלא ינהג בחג הסוכות כפי הנדרש, הוא גורלי לאותו ענין שחג הסוכות צריך לבנות למשך השנה כולה.

אם כן ודאי שגם חג השבועות גורלי הוא מאד לנהוג בו כפי עניינו וכפי הצורה המיוחדת שלו, ואם לא יעשה כן הוא מסכן הוא את החיבור והדביקות שלו בתורה לכל השנה. אבל בשביל זה צריך לקיימו כפי עניינו האמיתי, ואם יטה את צורת היום לצורה של עמידה בדין שזה אינו תואם את האופי האמיתי של חג השבועות, יכול הוא להפסיד את כל מה שצריך להבנות ביום זה.

כל כוונת המחנכים שהעירו על דבר זה שהוא יום הדין על התורה, היתה רק כדי להעמיד את החשיבות הגורלית של היום הזה לכל השנה כולה, אבל לא שניהוגי היום יהיו בצורה של פחד ועמידה בדין. ואם כן עדיין אנו עומדים בשאלה, מהו כן עיקרו של יום זה.

קבלתם עליכם עול תורה

תחילת גילוי על עניינו של יום מצאנו בירושלמי (ר"ה פ"ד ה"ח) שמפרש מדוע רק במוספי היום של חג השבועות לא נזכרה תיבת 'חטאת' על השעיר בשונה משאר המועדים, וז"ל, "בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם".

נמצא מפורש בדברי חז"ל שמהות היום היא פעולה של 'קבלת עול תורה'. אמנם זה עצמו צריך הבנה, הלא אדם למד תורה אף לפני שבועות, ובשבועות עצמו הוא לומד תורה, וילמד גם אחרי חג

השבועות, אם כן היכן אנו רואים פעולה מיוחדת בחג שמבטאת קבלה מחודשת של עול תורה. ואמנם השתרש בכלל ישראל המנהג שמופיע בזוהר הקדוש (אמור צח) כמנהג חסידים קדמונים ללמוד כל הלילה בחג השבועות. אבל זה ודאי שמנהג זה אינו יכול להיות כל ענין פעולת היום.

וכן מה המקום לקבלה מחודשת בכל שנה ושנה הלא המציאות של תורה בישראל היא מציאות קבועה בכל השנה.

כאילו לא חטאתם מימיכם

גם הסיפא של מאמר חז"ל זה תמוה מאד מכמה צדדים. חדא, מה הענין שהמקבל עול תורה נחשב כאילו לא חטא מימיו, וכי יש לנו עסק עם חטא ותשובה בחג השבועות, ומה המקום לכפרת עונות בחג זה. ועוד, הרי מביאים בחג השבועות קרבן חטאת, אם כן יש בהם עדיין חטאים. ובפרשת אמור הלא כן מפורש שמביאים חטאת - "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת" (ויקרא כג, יט), ורק בפרשת פנחס לא מזכירים 'שם' חטאת בפירוש. מה המשמעות בלא להזכיר שם חטאת עד כמה שבפועל מביאים קרבן חטאת.

הכל מודים בעצרת דבעי נמי לכם

עוד יש להתבונן בדברי הגמ' בפסחים (סח:) "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם", הגם שבשאר ימים טובים נחלקו ר"א ור' יהושע איך לקיים את שמחת היו"ט האם על ידי חציו לכם וחציו לה' או על ידי כולו לה' או באופן של כולו לכם, אבל בעצרת מודו כו"ע דבעינן נמי לכם. דבר זה נלמד מסברא כפי שמפרשת הגמ' שם, "מאי טעמא, יום שנתנה בו תורה הוא".

סברא זו צריכה ביאור, הלא דעת ר' אליעזר היא שאין חסרון ב'שמחת החג' אם מקיימו על ידי כולו לה'. אם כן מדוע בשביל שהוא יום שנתנה בו תורה אין מספיק שמחה כזו של כולו לה'.

ביאור הדבר התפרש ברש"י שם וז"ל, "שישמח בו במאכל ובמשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו". הרי שאין זה מצד מצוות 'שמחה' אלא בשביל להורות שמתן תורה הוא 'נוח ומקובל לישראל'.

מתן תורה – בעבור תהיה יראתו על פניכם

מדברי הגמרא הזו ומדברי רש"י נראה לכאורה שהנהגת היום היא בצורה של אהבה וחובה ולא באופן של אימה ויראה. ואילו כשמתבוננים בתורה בנביאים ובכתובים כשתיארו את מעמד הר סיני נראה תמונה אחרת לגמרי. יום מתן תורה מופיע בכל מקום בכתבי הקודש כיום אימה ויראה עצומים, וכפי שנמנה כמה מהם.

בפרשת יתרו (שמות כ, יז) כתיב "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו". ובפרשת ואתחנן (דברים י, ד) כתוב "ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה". וכן שם (ד, לו) "מן השמים השמיעך את קלו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה", וכן בהמשך שם (ה, כא-כב) "ותאמרו הן הראנו ה' אלקינו את כבודו וגו' ועתה למה נמות כי תאכלנו האש הגדולה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלקינו עוד ומתנו".

גם בדברי הנביאים נאמר בשירת דבורה (שופטים ה, ד-ה) "ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלקי ישראל". פירוש, כשוראים כביכול את הצעדים של הקב"ה בעולם, כל העולם מזדעזע ומתבטל. וכן בחבקוק (ג, ב-ו) "ה' שמעתי שמעך יראתי וגו', אלוה מתים יבוא וקדוש מהר פארן סלה כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ, וגנה כאור תהיה קרנים מידו לו וגו', לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו וגו', ויתפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם הליכות עולם לו". יש כאן תיאור של 'ויצא רשף לרגליו' שהם המזיקים

לשון רש"י (זבחים ו:) "והלא חובה ללחם הן באין להתיר את החדש במקדש".

² עיי' מנחם מנחם (מה): "הלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבין את הלחם". ושם בגמ' "הללו באים בגלל עצמן והללו באים בגלל לחם". ועיי' גם

שיוצאים לראות מי אינו מתאים עם המציאות של הקב"ה בעולם. וכן בתהלים מתואר כמה פעמים את האימה והיראה הגדולה שהיתה באותו מעמד.

והדברים אכן מובנים מאד, בשלמא כשמדברים על יציאת מצרים עוסקים בפעולת הקב"ה כגואל ומושיע וכן בענני כבוד של סוכות הקב"ה בא ברחמיו להשרות שכינתו בישראל. זמנים אלו הם זמנים של קרבה גדולה. אבל שהרי במתן תורה הקב"ה בא להעמיד דרישה לבני אדם איך רוצה שיתנהגו, וזה באמת דבר של מורא עצום. אם כן איך ניתן להתאים את ניהוגי היום באכילה ושתיה להראות ש'נוח ומקובל' אותו היום לישראל, עם אותו המורא העצום שיש ביום מתן תורה.

מתן תורה – ישקני מנשיקות פיהו

ביאור הענין התפרש בדברי חז"ל בפירוש בספר הזה"ק ומיוסד על מקום אחד בכתבי הקודש שמתייחס ליום מתן תורה באופן אחר מכל המקורות הנ"ל, והוא בתחילת מגילת שיר השירים (א, ב) בפסוק "ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין", ופירש רש"י ששלמה המלך ממשיך את כנסת ישראל לאשה שמשתוקקת שינהג עמה בעלה כמנהג הראשון בנשיקה פה אל פה כנשיקת חתן אל כלה, והנמשל הוא השתוקקות ישראל בגעגועים עצומים שיידבר עמהם הקב"ה פנים אל פנים כאשר דבר עמם ביום מתן תורה. וכן בהמשך (שם ב ד') מתארים הפסוקים את אהל מועד ואת מושבם של ישראל במדבר "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה". כאן רואים את היחס ליום מתן תורה לא כיום פחד ויראה אלא כיום ההתקשרות של האשה כנסת ישראל עם בעלה הקב"ה.

יום חתונתו זה מתן תורה

כך מבואר גם במשנה בסוף תענית (כז:) "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו (שה"ש ג, יא). **ביום חתונתו זה מתן תורה**". ואמנם שם משמע שקאי על יום הכיפורים שאז ניתנה התורה מחדש, אבל ודאי אין הכוונה לאפוקי יום מתן תורה של חג השבועות. ויחס זה חוזר על עצמו בכל מדרשי חז"ל על יום זה.

ספירת העומר ספירת הטהרה של הכלה

על פי זה מבאר הזה"ק (פרשת אמור דף צז ע"ב ע"ש באריכות) שיציאת מצרים היא פסיקת הטומאה מהכלה, ואחר פסיקת הדמים צריכה ספירת זבה של שבעה נקיים, ולכן סופרים ישראל שבעה ימים גדולים [שכל אחד מהם מורכב משבעה ימים] עד שמגיעים ישראל לחופה ביום חג השבועות בזמן קריאת התורה והמוספים. נמצא אם כן שליל שבועות הוא ליל הטהרה שטובלת הכלה להיטהר לבעלה, ולכן אומר הזה"ק שבבילת זה נטהרים ישראל על ידי דביקותם בתורה שבעל פה³, ואח"כ ביום מתחברים עם תורה שבכתב ע"ש. ומבואר שם עוד שרשב"י וחבריו ראו בזה את עיקר עניינו של יום עד כדי שקראו לליל שבועות לילה דמיחדא כלה לבעלה.

כל הפייטנים סדרו את הפיוטים על הסדר הזה

כל הפיוטים שנסדרו על חג השבועות התמקדו בסדר החתנות שבחג השבועות, כמו "תואר כלה מאד נתעלה בקבלת יום זה" ועוד, וזה ענין השמחה של "עליונים ששו ותחתונים עלזו בקבלת תורה" שהוא כלשון הגמ' בחגיגה (יד:) כבני אדם שמתקבצין ובאים לראות במזמוטי חתן וכלה. נמצא אם כן שיש פנים רבות למתן תורה, אבל זהו הסדר העיקרי שעוסקים בו בעיצומו של יום, וכל הפנים האחרות סובבות את הדבר הזה.

אי אפשר לקבל תורה כעבד

איתא בגמ' (ב"ק לח.) "אמר רב יוסף עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים (חבוק ג, ו), מה ראה, ראה שבע מצוות שקיבלו עליהם בני נח ולא קיימום עמד והתירם להם", כלומר, שאינם מקבלים עליהם שכר כמצווה ועושה, כמבואר שם. ולכאורה תמוה, אם ראה הקב"ה שאפילו שבע מצוות בסיסיות אין יכולים לקבל עד שצריך להתירם להם, מה שייך לבוא לצוות לעם ישראל תרי"ג מצוות שמקיפות כל פרט ופרט מהחיים.

אבל באמת זוהי טעות יסודית. הגמרא מגלה לנו שאי אפשר ביחס לקב"ה להיות 'אזרח שומר חוק' בלבד, כי אם חיי האדם סובבים על ציר אחר מאשר קרבת ה', ועסוקים בכל סדרי בני האדם עם כל העמל והאון שעסוקה בו האנושות, אי אפשר לצפות שיצליחו לעמוד בחוקים וההוראות שהקב"ה יצווה אותם שלא לקלקל את העולם, כי זה מנותק מהחיים שלהם ומכל המציאות שלהם ואין לזה היתכנות.

לכן הקב"ה לא נותן תורה לישראל כעבדים שמצווים בחוקים והוראות מלמעלה, אלא עם ישראל מקבל רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, ופירושה שכל החיים שלהם וכל המקום שלהם יהיה בקשר עם הקב"ה. רמ"ח מצוות כנגד אבריו של אדם ושס"ה כנגד גידיו או כנגד ימות החמה, כי המצוות סובבות את כל מציאות החיים.

התורה ניתנה לישראל כמציאות החיים

אין שום דרך בעולם לקיים את ארבעת חלקי השו"ע עם כל פרטיהם כעבד שמצווה ועושה, הדרך היחידה היא רק אם אדם מוצא במצוות ה' את החיים שלו. התורה אומרת על עצמה (משלי ט, לה) "כי מוצאי מצא חיים", וכן (שם ג, יח) "עץ חיים היא למחזיקים בה". וכן אמרו חז"ל (אבות פ"ו מ"ז) "גדולה תורה שהיא נותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא". התורה פונה לכלל ישראל ואומרת להם בואו תמצאו בי את עצם החיות שלכם.

הברית של 'כלה' זה ברית של חיים

צורת ברית כזאת זה לא ברית של עבד, אלא זה ברית של כלה שתופסת מחדש את מציאות החיים שלה. מעכשיו משמעות החיים שלה היא אצל בעלה וכאן הוא מקומה. כל חיובי האשה לבעלה הם לא חיובים חיצוניים כמו של עבד, אלא הם מציאות החיים החדשה שלה שמכבסת ומבשלת וכו' וכל זה בשביל בעלה ובשביל הקשר ביניהם.

הביטוי 'כלה' הוא ביטוי מיוחד שחוזר על עצמו שש פעמים בשיר השירים. השם 'כלה' מתייחס להתקשרות הראשונית שהאשה מרכזת את כל כולה וכל כוחותיה לנקודה הזאת של השתנות החיים וההתקשרות עם בעלה ובכך שהיא נהיית שלו, ולכן היא נקראת 'כלה' מלשון 'כל', שהרי החתן יכול לישא גם נשים אחרות, אבל איתתא לבי תרי לא חזיא, החיבור שלה הוא רק באופן שמיחדת את 'כל' המציאות שלה אליו. הרד"ק (בשרשים) כותב שלשון כלה הוא משום שהיא לובשת את כל תכשיטיה, וכלשון הכתוב (ישעי' סא, י) "ככלה תעדה כליה". ונראה שגם אם בפועל לא תלבש הכל בחתונה, מ"מ גם תכשיטיה שבבית הם לבעלה, שהרי מעתה אין לה עבור מי להתקשט ולהתפאר אלא לבעלה.

זהו היחס שלנו למצוות ה' – "בכל לבבך ובכל נפשך", כי רק באופן זה אפשר להיות שייך ל"והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך". כל המציאות של תורה ומצוות הם תוצאה של ה'יום חתונתו' ביום זה נקשרו ישראל עם הקב"ה בקשר של חיים משותפים וכל המצוות הם צורה איך נראים החיים עם הקב"ה.

³ וזה אינו דווקא כל הלילה, ומובא שם גם שחסידיים קדמונים היו עוסקים בתורה כל הלילה.

מבואר בגמ' בשבת (קמז.) שמחטא אדם הראשון נזרקה במין האדם זוהמא של הנחש, וכשעמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן. ונראה שאין זה דבר נוסף שארע באותו המעמד חוץ ממתן תורה, אלא הצורה היחידה לקבל תורה היא דווקא באופן של פסקה זוהמתן.

והביאור בזה, איתא בגמ' בפסחים (ק"ח.) "בשעה שאמר הקב"ה לאדם וקוץ ודרדר תצמיח לך זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו רבש"ע אני וחמורי נאכל באבוס אחד. כיון שאמר לו בזעת אפך תאכל לחם נתקרה דעתו". אדם הראשון קודם החטא מאכלו היה פירות האילן שהם המתאימים למדרגת אדם שעבודתו היא בחיבור שמים וארץ ולכן גם אכילתו היא מפירות האילן שגבוהים הם מן הארץ, ואילו עשב הארץ היה שייך רק לבהמה, אבל אחר החטא ירד האדם ממדרגתו להיות "ואכלת את עשב הארץ", אלא שניחמו הקב"ה שעל ידי עמלו יוכל להעלות את עשב הארץ בדרגה ולא לאוכלו כעשב הבהמה, אלא ליצור מאכל אדם מעשב הארץ, וזהו בזעת אפך תאכל לחם ובכך נתקרה דעתו של האדם.

בחג השבועות אין לנו די בברית כפי המציאות שאחר החטא שיש לאדם ריחוקים ופניות אחרות ארציות, האדם כפי שהוא נראה עכשיו באמת אינו מתאים להיות ה'כלה' של הקב"ה ולהעמיד את המהלך של הקב"ה בעולם. כאשר באים בברית עם הקב"ה צריכים למצוא את החיים מחדש בצורה שלמה ומוחלטת עם הקב"ה, ובשביל זה צריך לחזור למצב של פסקה זוהמתן, מצב של "אשר עשה האלקים את האדם ישר" שאין מציאות אחרת מלבד הקשר עם הקב"ה. רק כך מתגלה שבשורש עם ישראל הם באמת שייכים להעמיד צורת חיים שלמה בקרבת ה'.

בכל שנה מתייחסים לאדם שקודם החטא

מצב זה מתחדש בחג השבועות בכל שנה ושנה, כמבואר במסכת ר"ה (טז.) "מפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שאברך לכם פירות האילן". והדבר תמוה, מדוע אם כן מביאים שתי לחם ולא פירות. ופירש רש"י שהוא כמ"ד עץ שאכל אדם הראשון מין חטה היה. ודבריו צ"ב, וכי משום שפעם אחת בהסטוריה היתה החיטה אילן, לכן כל שנה מביאים דווקא ממנה בשביל פירות האילן.

אלא שהן הן הדברים, בחג השבועות אנו חוזרים לצורת האדם המקורית שאכילתו היא מפירות האילן. לכן אם יביא משאר פירות לא יהיה בכך די, שהרי כיום הפירות אינם עיקר אכילתו של האדם, וצריך להביא לפני הקב"ה את בסיס החיים שלנו שהוא הלחם, ולכן בחג השבועות מביאים את הלחם כפי צורתו המקורית שהוא מפירות האילן.

הלחם מצד עצמו יש בו את צד הריחוק של החיים כיון שהוא מעשב הארץ, אבל על ידי הקציר החדש יש אפשרות להניפו לפני ה' להיות לחם אנשים להורות שהבסיס האמיתי של החיים שלנו אינו 'עשב הארץ' ששולט בו עולם הבהמה, אלא החיים שלנו הם 'פירות האילן'. הם החיים בצורה הנכונה והשלמה בקשר עם הקב"ה.

מציאות זו אפשר להתייחס אליה רק פעם אחת בשנה, וממנה יונקים לכל השנה כולה.

כאילו לא חטאתם

זהו הביאור בדברי חז"ל 'מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם', ואין זה מחמת עבודת התשובה, אלא משום שבחג השבועות כלל ישראל מגלה את מציאות החיים האמיתיים כמו קודם החטא, חיים השייכים לקרבת ה', ורק מתוך זה אפשר להגיע אח"כ גם לעבודת יום הכיפורים ולרחוץ את כל העונות, שהרי האדם עצמו לא שייך למציאות של החטא אלא הוא כשלון חיכוני.

זהו הגילוי שיש בעבודת יום חג השבועות, ובלי הגילוי הזה לא שייך גם הנקיון של יום הכיפורים.

נוח ומקובל לישראל

זוהי הסעודה המיוחדת של שתי הלחם שכביכול ישראל וקוב"ה יושבים לסעודת נישואין ומביאים לחם אחד מצד הקב"ה ולחם אחד מצד ישראל ונמצאים בחיבור שלם של כלה בחופתה. בסעודה זו מביאים את ה'שלמים' של מתן תורה שיש בהם את שלמות החיבור של החתן שנקרא בשיר השירים 'שלמה' עם הכלה 'שולמית'. ומזה נלקח הניהוג המעשי שיום זה נוח ומקובל לישראל. כל האימה והיראה העצומים של מתן תורה אינם אלא בשביל לדחות את כל האפשרויות האחרות, שהרי אם לא מעמידים את הקשר כראוי הוא נורא ואיום, אבל מתן תורה עצמו הוא ביטוי של הקרבה העצומה בין ישראל לקב"ה ולכן הוא נוח ומקובל לישראל.

ליל שבועות עם תורה שבעל פה

בזה נבין את הוראת הזה"ק שטהרת הכלה להדבק באותו הלילה דווקא בתורה שבע"פ, כי תורה שבעל פה היא הביטוי לחילוק בין העבד לאשה. אם היינו מקבלים תורה כעבדים לא היה שום שייכות לתורה שבעל פה, שהרי עבד מקבל הוראות ומקיימם, אבל אין שום צורך שיבין את מהותם של הדינים והמצוות, וגם אין לו שום רשות לפרש ולהוסיף על מה שקבל.

אבל מאשה לא מצפים לקבל הוראות כעבד, מאשה מצופה להיות שותפה עם כל המהלך ועם כל התכלית, ולכוון את חייה לאותה תפיסת חיים משותפת שאותה באים להעמיד. לצורך זה צריך את התורה שבעל פה כדי שכל המצוות יגיעו מתוך החיבור וההבנה והפירוש של מקבלי התורה. אין מצווה בתורה שלא צריכה את הפירוש של התורה שבעל פה, כי רק על ידי החיבור והתפיסה של ישראל מתקיימת התורה.

לכן המזל של חודש סיון הוא מזל תאומים, 'לא אני גדול ממנה ולא היא גדולה ממני' (מדרש רבה שיר השירים ה, ג), פשוט הוא שהקב"ה גדול מאתנו בלא ערך כלל, אלא שבענין זה של הנהגת הבריא והתורה ישנה שותפות מלאה בינינו, והקב"ה פועל רק עם ישראל יחד.

שבועות תולדה של ספירת העומר

מצב זה מתחדש כל שנה ושנה, וכמה שהחיבור אל ענין חג השבועות יהיה בצורה שלמה יותר, כך נמשיך מזה לכל השנה את השייכות למושגי התורה.

בשביל להגיע למצב זה צריך את כל ספירת העומר שהוא כספירת זבה, וכמו שנתבאר שסופרים מחדש את כל החיים שלנו אל המקום הזה עד שמתנקים מכל השייכות למושגי הטומאה לעמוד במציאות החדשה של קירבת ה'.

לכן אין תאריך בתורה ליום מתן תורה, שכן מתן תורה אינו תאריך אלא מצב שעומדים בו. התאריך שלו הוא אחר שבעה שבועות של ספירה ושל הכנה לחיבור הגדול, כי רק מתוך הכנה זו ניתן לעמוד ביום החופה במצב הנכון לחזור למצב של פסקה זוהמתן.

ספר החינוך (מצוה שו) מבאר את טעם ספירת העומר שהוא ביטוי לציפייה למתן תורה, ומביא משל שהוא 'כעבד ישאף צל' (איוב ז, ב) וימנה תמיד מתי יגיע לחירות. משל זה מדויק להפליא, שכן העבד כמה שיהיה מסור הוא לעבודת אדונו מכל מקום רוצה הוא במנוחה ובצל. כך עם ישראל כשהיו עבדי מצרים שאפו למנוחה, אבל לא למנוחת החירות אלא לנוח בצלו של הקב"ה - 'בצלו חמדתי וישבת' (שה"ש ב, ב), כמו כלה שמוצאת את מקום מנוחתה אצל בעלה. זוהי השאיפה שמלווה את ספירת העומר למצוא את החיות והמנוחה בקרבת ה'.

ויתקיים בנו 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום' (דברים